

Bijlage 6 Afwegingskader delen van informatie zonder toestemming jeugdige/ouders

Beroepsgeheim

Naast algemene privacyregels die een zorgvuldige omgang met persoonsgegevens bewaken, hebben alle professionals die hulp, behandeling, zorg of ondersteuning bieden aan jeugdigen en/of zijn ouders, een beroepsgeheim. Doel van dit beroepsgeheim is de drempel tot de hulp zo laag mogelijk te maken, zodat iedereen zich vrij voelt om zich met zijn zorgen en problemen tot de hulpverlening te wenden.

Kern van het beroepsgeheim is dat de professional toestemming van betrokkene nodig heeft om informatie over hem met anderen te delen. Het beroepsgeheim dwingt hulpverleners om open over hun zorg met betrokkene te spreken en hen te vertellen waarom ze het delen van informatie met anderen nodig is. Dit sluit ook aan bij de doelstelling van de Jeugdwet en Wet maatschappelijke ondersteuning, namelijk het benutten van de eigen kracht van burgers en de burger zoveel mogelijk de eigen regie laten houden over zijn leven en over de hulp die hij al dan niet krijgt. *Niet praten over de cliënt maar met de cliënt.*

Het beroepsgeheim ontstaat door *de aard van de relatie met de cliënt*, ongeacht bij wie de professional in dienst is of wat de functienaam van de professional is. De hulpverlener die op enigerlei wijze hulp, begeleiding of ondersteuning biedt, heeft door het type relatie met de cliënt, een beroepsgeheim.

Het beroepsgeheim van medische hulpverleners is vastgelegd in artikel 88 Wet BIG en artikel 7:457 BW (Wgbo). Het beroepsgeheim van jeugdhulpverleners staat in artikel 7.3.11 Jeugdwet. Alle andere hulpverleners die begeleiding, hulp of ondersteuning bieden, vallen onder het zgn. algemene beroepsgeheim. Dit algemene beroepsgeheim wordt afgeleid uit de algemene privacy bepalingen van artikel 8 EVRM, artikel 10 Grondwet en artikel 272 Wetboek van Strafrecht. Dit laatste artikel bepaalt dat het door hulpverleners openbaar maken van een geheim van een cliënt onder voorwaarden strafbaar is. Vaak hebben beroepsverenigingen hun beroepsgeheim nader uitgewerkt in een beroepscode.

1

Toestemming

De professional mag informatie die valt onder het beroepsgeheim alleen delen met anderen als dit noodzakelijk is en hij daarvoor toestemming heeft van de cliënt. De wet stelt geen eisen aan de vorm van de toestemming. Geadviseerd wordt om voor de toestemming het toestemmingsformulier in **Bijlage 5** te gebruiken.

Aan wie moet toestemming worden gevraagd?

De Wgbo en de Jeugdwet geven duidelijke leeftijdsgrenzen voor het vragen van toestemming. Is de jeugdige nog geen 12 jaar, dan moet de toestemming worden gevraagd aan de wettelijk vertegenwoordiger van de jeugdige. Wanneer de jeugdige 12 – 16 jaar oud is, is toestemming van de wettelijke vertegenwoordiger én de jeugdige vereist. Vanaf 16 jaar kan de jeugdige zelf toestemming geven.

Indien sprake is van gescheiden ouders die beiden gezaghebbend zijn, dan is toestemming nodig van beide gezaghebbende ouder. Echter, als professional mag je er in de regel van uitgaan dat de gezaghebbende ouder die toestemming geeft voor de verstrekking van gegevens, dat in- of expliciet mede doet uit naam van de andere gezaghebbende ouder.

Op deze regel gelden drie uitzonderingen. Je hebt ook toestemming van de andere gezaghebbende ouder nodig als de gegevens die je wilt verstrekken:

- ingrijpende gevolgen kunnen hebben voor het kind en/of voor de gezag hebbende ouder(s);
- (ook) gaan over de andere gezaghebbende ouder of juist deze gezaghebbende ouder raken;
- gevoelig liggen bij de andere gezaghebbende ouder en er daarom redenen zijn om te veronderstellen dat hij/zij het niet met deze verstrekking eens zou kunnen zijn.

Wanneer een van de twee gezaghebbende ouders geen toestemming verleent, weegt de wil van de weigeraar het zwaarst. De professional moet dan handelen alsof er geen toestemming is verleend.

Verstrekken van informatie zonder toestemming

Het beroepsgeheim is niet absoluut. Ook als de hulpverlener geen toestemming kan vragen of als hij geen toestemming krijgt voor het verstrekken van informatie, kan het vanwege zwaarwegende belangen van de jeugdigen en/of zijn ouders, noodzakelijk zijn om toch informatie uit te wisselen. De professional maakt een eigen afweging, conform de voor hem geldende professionele standaard, of zich een conflict van plichten voordoet of goed hulpverlenerschap het verstrekken van persoonsgegevens verlangt (artikel 6 aanhef en onder e van het Convenant).

Is het verstrekken van informatie over de cliënt of het gezin noodzakelijk in verband met de veiligheid van de cliënt of een ander, dan kan sprake zijn van een conflict van plichten. De hulpverlener zit dan als het ware in de knel omdat twee plichten met elkaar botsen: de plicht om te zwijgen omdat er geen toestemming is én de plicht om iemand de hulp te bieden die hij dringend nodig heeft. In zo'n situatie kan de plicht om hulp te bieden, door informatie te delen met een ander, het zwaarst wegen.

Vastleggen van besluit

Een besluit om zonder toestemming gegevens aan anderen te verstrekken, dient zorgvuldig te worden vastgelegd zodat duidelijk is waarom het niet mogelijk was om toestemming te vragen of te krijgen, welke afweging er is gemaakt, wie hierover is geraadpleegd, aan wie de gegevens zijn verstrekt, welke gegevens zijn verstrekt en of de cliënt is geïnformeerd over het verstrekken van de gegevens.

2

Afwegingskader

Het beantwoorden van de volgende vragen, leidt tot een zorgvuldige besluitvorming:

1. Welk zwaarwegend (vitaal) belang van de cliënt of van een ander wil ik behartigen door de gegevens te verstrekken?
2. Kan dit belang ook worden behartigd zonder dat ik gegevens verstrek?
3. Is het, gelet op de veiligheid van alle betrokkenen, echt niet mogelijk en verantwoord om in gesprek te gaan en om toestemming te vragen en zo ja: heb ik me voldoende ingespannen om deze toestemming te krijgen?
4. Weegt de veiligheid van de cliënt of een ander; of de noodzaak om hem anderszins te beschermen of hulp te bieden, op tegen het belang dat de cliënt heeft bij geheimhouding?
5. Als ik besluit te spreken: aan wie moet ik dan welke informatie geven om de situatie van de cliënt of een ander daadwerkelijk te verbeteren?

TOELICHTING

BIJLAGE van het *Privacy convenant Samenwerking Onderwijs Gemeente Jeugdhulp 2025*

Inleiding

Voor de ontwikkeling van jeugdigen is het van belang dat zij goed onderwijs krijgen aangeboden en waar nodig de juiste ondersteuning krijgen. Onderwijs is vaak 'vindplaats' en ook steeds vaker de plaats waar hulp wordt geboden. De school is bij uitstek de plek waar professionals signaleren dat er mogelijk belemmeringen in de ontwikkeling zijn, door ontwikkelings- of gezinsproblemen. Een nauwe samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp is nodig om jeugdigen, zo tijdig mogelijk, de juiste hulp en ondersteuning te bieden op school, in de vrije tijd en in de thuisomgeving.

Voor dit Convenant is gebruik gemaakt van het (gewijzigde) Model Privacy Convenant Samenwerking Onderwijs – Gemeenten – Jeugdhulp opgesteld door Harry Nijkamp in opdracht van Steunpunt Passend Onderwijs.

Doelgroep

De doelgroep van dit convenant wordt gevormd door:

- jeugdigen die onderwijs volgen en jeugdhulp ontvangen;
- jeugdigen die onderwijs ontvangen en waarvan vermoedens bestaan dat jeugdhulp wellicht wenselijk is voor henzelf of in het gezin;
- jeugdigen die onderwijs dienen te volgen maar 'thuiszitten' (de zgn. thuiszitters), waarbij een belangrijk deel van deze jeugdigen ook jeugdhulp ontvangen of waar jeugdhulpvragen aan de orde zijn.

Thuiszitters

In 2016 hebben de Ministeries van OCW en VWS het zogenaamde Thuiszitterspact gesloten met de PO-Raad, de VO-Raad, het Ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) en VNG om het aantal thuiszitters omlaag te brengen. De ambitie was dat in 2020 geen enkel kind langer dan drie maanden thuis zou zitten zonder passend aanbod van onderwijs en/of zorg. Het Thuiszitterspact heeft geleid tot veel regionale initiatieven om het aantal thuiszitters omlaag te brengen en langdurige uitval te voorkomen. Tot op heden hebben die initiatieven niet geleid tot een substantiële daling van het aantal thuiszitters en is het aantal kinderen dat langer dan drie maanden thuis zit zelfs gestegen.

Het terugdringen van het aantal thuiszitters is niet alleen een zaak van het onderwijs. Thuiszitten is een gevolg van problemen die vaak ook een andere achtergrond hebben zoals psychische problemen of problematiek in de thuissituatie. Er bestaat dan ook behoefte aan overleg waar de verbinding wordt gelegd tussen onderwijs, zorg, veiligheid en leerplicht. De rol van de leerplichtambtenaar verschuift van een repressieve (handhavende) taak naar een rol in het voortraject. De invoering van de Methodische Aanpak Schoolverzuim (MAS) heeft hieraan bijgedragen, waarbij meerdere partijen in een integrale aanpak het verzuim proberen te verminderen.

Dit Convenant heeft tot doel een betere samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp tot stand te brengen. In dit Convenant worden afspraken vastgelegd tussen gemeenten, jeugdhulpaanbieders, samenwerkingsverbanden en schoolbesturen over het verwerken van persoonsgegevens van jeugdigen (en eventueel hun ouders) in de samenwerking tussen deze partijen. Het Convenant zet wettelijke bepalingen niet opzij, er kunnen dus geen zaken in het Convenant geregeld worden die wettelijk niet zijn toegestaan.

Casusoverleg

Zodra er een vorm van samenwerking is waarbij persoonsgegevens van een of meer individuele jongeren worden uitgewisseld en verwerkt met partners van buiten de school is in dit Convenant sprake van een 'Casusoverleg'. In **Bijlage 3** van het Convenant worden verschillende typen Casusoverleggen voorbeeldmatig uitgewerkt.

Een schoolintern overleg over leerlingen rekenen we hier niet toe, ook niet als daar standaard een orthopedagoog of psycholoog deel van uit maakt. Het gaat dan immers op het versterken van het schoolintern handelen en niet om toeleiding naar jeugdhulp. Een multidisciplinair overleg in het kader van toeleiding naar jeugdhulp (mdo-overleg) is wel zo'n Casusoverleg maar ook een bilateraal overleg tussen school en de contactpersoon van het wijkteam over een jongere die jeugdhulp heeft. Rond thuiszitters zijn ook vaak

interdisciplinaire overleggen waar casussen van thuiszitters worden besproken. Het Casusoverleg is een centraal begrip in het Convenant omdat hierin altijd sprake is van samenwerking tussen professionals uit meerdere sectoren/beroepsgroepen en dit derhalve de plek is waar zorgvuldig met privacy moet worden omgegaan en hierover afspraken moeten worden gemaakt, zoals het bewaren en beveiligen van persoonsgegevens.

Als het casusoverleg is gecentreerd rond een school kan sprake zijn van een overleg waarin achtereenvolgens meerdere jongeren worden besproken; dit leidt dan tot een wisselende samenstelling waarbij ouders en professionals alleen aanschuiven voor zover zij direct betrokken zijn bij een casus. Het casusoverleg kan ook bovenschools zijn georganiseerd; bij een verzuim- of thuiszittersoverleg zullen naast vaste overlegpartners (bijvoorbeeld de leerplichtambtenaar, vertegenwoordiger samenwerkingsverband) ook wisselende deelnemers aanwezig zijn (bijvoorbeeld jeugdhulpprofessional, schoolvertegenwoordiger) die alleen meespreken over de jongere waar zij direct bij betrokken zijn.

Casusoverleg veronderstelt ook procesregie; het Convenant bepaalt niet wie procesregisseur is, maar benoemt wel de noodzaak tot het maken van afspraken hierover. In **Bijlage 3** zijn diverse casusoverleggen nader beschreven en is een checklist opgenomen voor het Casusoverleg.

Onderwijszorg-arrangement

Het begrip ‘**Onderwijszorg-arrangement**’ wordt gebruikt als overkoepelende term voor alle samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp waarbij er een integraal hulpverleningsaanbod is van onderwijsondersteuning, zorg en jeugdhulp. Ze kunnen gericht zijn op individuele leerlingen of collectief worden aangeboden aan klassen of groepen van leerlingen. Hierbij wordt aangesloten op de definitie zoals de onderzoekers van de Evaluatie Passend Onderwijs die ook hebben gehanteerd¹.

Rol van ouders en jeugdigen

De rol van ouders in de samenwerking onderwijs, gemeente en jeugdhulp is evident. René Peeters onderstreept in zijn advies dat de betrokkenheid van ouders essentieel is: “Als zij niet achter de aanpak staan of ontevreden zijn over de plek, dan is het geen duurzame oplossing”². Ouders zijn niet alleen wettelijk vertegenwoordiger van hun kind maar ook ervaringsdeskundige. Ouders hebben soms al veel hulpverleningstrajecten doorlopen, en beschikken over veel kennis ten aanzien van de specifieke situatie van de jongere en de thuissituatie. In het Convenant wordt daarom als uitgangspunt genomen dat ouders die het ouderlijk gezag bezitten altijd uitgenodigd worden voor deelname aan het Casusoverleg, zodat er een driehoek samenwerking ontstaat tussen onderwijs-ouders-jeugdhulp/zorg. De ouders met gezag bepalen in overleg met de jeugdhulpverlener welke informatie uit de begeleiding/behandeling door jeugdhulp wordt gedeeld in het Casusoverleg met overige partners.

Daarnaast gaat dit Convenant ervan uit dat jongeren vanaf 12 jaar met hun ouders, ook rechtstreeks participeren in het Casusoverleg. Jongeren tussen 12 en 16 jaar oefenen samen met hun ouders de privacy-rechten uit. Vanaf 16 jaar oefent de jongere de privacy-rechten zelfstandig uit.

Voor alle jongeren (ook jonger dan 12 jaar) geldt een hoorrecht; zij dienen gehoord te worden bij zaken die hen rechtstreeks aangaan³. Hierbij moet wel worden aangetekend dat in de onderwijswetgeving is geregeld dat bij minderjarige leerlingen (dus jonger dan 18 jaar) de school de plicht heeft om ouders als wettelijke vertegenwoordiger van de leerling op de hoogte te houden van de voortgang van het onderwijs en de ouders ook dienen in te stemmen met het handelingsdeel van de ontwikkelingsperspectief (OPP) als de leerling extra ondersteuning moet hebben in het onderwijsproces. De ouders kunnen in het Casusoverleg worden ondersteund door een jeugdhulpprofessional, maar kunnen desgewenst ook iemand anders meenemen (bijvoorbeeld een cliëntondersteuner, een onderwijs(zorg)consulent of niet-professional).

¹ Van der Grinten, M., Walraven, M., Kooij, D., Bomhof, M., Smeets, E., & Ledoux, G. (2018) (p.8). *Landelijke inventarisatie aansluiting onderwijs en jeugdhulp*. Utrecht/Nijmegen/Amsterdam: Oberon/KBA/Kohnstamm Instituut.

² Mét andere ogen, Advies voor versnelling en bestendiging van de samenwerking onderwijs-zorg-jeugd, R. Peeters, (2018), (p 18).

³ Dit hoorrecht is geregeld in artikel 12 van het VN-verdrag inzake de rechten van het kind.